

Мосійчук О.М.,

*здобувач вищої освіти другого рівня,
групи ОіОм-61*

*Науковий керівник: **Осадча О.О.,***

д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту

Національного університету водного господарства та природокористування, м. Рівне

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ: ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Під впливом процесів глобалізації у світовому економічному суспільстві відбуваються динамічні зміни. Це знаходить прояв у еволюції функціональних можливостей інформаційно-комунікаційних систем, переорієнтації облікової системи. Одним із важливих кроків у переході України до нової системи обліку та звітності став поділ єдиної системи господарського обліку на складові. При цьому особливої ролі набуває управлінський облік як інтегрована система обліку, планування, контролю, аналізу, що надає інформацію про витрати для оперативних рішень і розвитку підприємства.

Сучасні умови господарювання підприємств обумовлюють зростання ролі управлінського обліку, який надає інформацію значно більшу за повнотою, обсягом, аналітичними і контрольними можливостями, ніж фінансовий облік, оскільки інформації останнього недостатньо для внутрішніх потреб управління формуванням собівартості продукції. Саме тому управлінський облік є інформаційною базою реалізації функцій управління і сприяє координації роботи всіх відділів підприємства. Можна стверджувати, що він служить саме управлінням, представляючи їм цифрові дані та показники, за допомогою яких стає можливим приймати ефективні рішення, здійснювати належне планування, проводити контроль та регулювати діяльність підприємства.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «внутрішньогосподарський (управлінський) облік – це система збору, обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством».

Таким чином, управлінський облік є складовою системи управління, що надає важливу інформацію для:

- визначення стратегії та планування майбутніх операцій підприємства;
- контролю за його поточною діяльністю;
- оптимізації використання ресурсів;
- оцінки ефективності діяльності;
- зниження ризиків у процесі прийняття рішень.

Для забезпечення фінансової стабільності, зменшення ймовірності настання ризику банкрутства необхідно ретельно аналізувати показники внутрішньогосподарської діяльності на рівні підприємства, враховувати можливий вплив різних факторів з метою встановлення оптимальних пропорційних співвідношень обсягів результатів діяльності. Одним із таких важливих показників результатів фінансово-господарської діяльності підприємства є витрати. Саме тому в умовах ринкової конкуренції, необхідно застосовувати управлінський облік витрат, який являє собою процеси обробки, групування та передачі облікової інформації, що використовується управлінським персоналом для її дослідження та прийняття ним рішень з оптимізації виробничих процесів і витрат на їх здійснення.

В управлінському обліку для прийняття рішень застосовують маржинальне калькулювання. Відмінності між традиційною і маржинальною системами калькулювання полягають у тому, що система калькулювання змінних витрат дає інформацію, необхідну для прийняття поточних рішень щодо оптимізації виробничої програми, ціноутворення, зміну обсягів виробництва. При цьому важливим показником для прийняття рішень є структура витрат.

Найважливішою для прийняття управлінських рішень є класифікація витрат залежно від зміни обсягу виробництва, тобто рівня активності. Для прийняття управлінських рішень важливо знати, як змінюється поведінка витрат за різних рівнів активності. Поведінка витрат залежить від багатьох факторів, які, взаємодіючи між собою, зумовлюють відхилення витрат від заздалегідь визначених параметрів. Ураховуючи це при оцінці поведінки витрат використовують аналіз їхньої чутливості на зміну тих чи інших факторів. За допомогою цього аналізу визначають і відхилення, зумовлені нестандартними ситуаціями, що призводять до зміни визначених показників обсягу виробництва й реалізації продукції.

Для прийняття управлінських рішень щодо витрат підприємства, важливо розуміти взаємозв'язок між витратами та певними факторами. Це дає змогу передбачати майбутні релевантні витрати. У науковій літературі для опису поведінки витрат їх поділяють на змінні та постійні, напівзмінні та напівпостійні. При цьому основним фактором витрат розглядають обсяги діяльності – це може бути обсяг виробництва або обсяг реалізації.

Управлінський облік витрат є частиною бухгалтерського обліку, метою якого є об'єктивне висвітлення фактів господарських процесів, а також підготовки та подання інформації уповноваженим користувачам, необхідної для здійснення управлінських функцій (контроль, аналіз, регулювання, планування і

прогнозування). Проте варто зауважити, що за потреби, фінансовий і управлінський облік витрат може вестися незалежно один від одного і мати різні підсумкові дані. Показники управлінського обліку, які сформовані автономно від фінансового, створюють умови збереження комерційної таємниці про рівні витрат виробництва та рентабельність окремих видів продукції. Ступінь автономності управлінського обліку може бути різною і залежати від розмежування сфер відповідальності між бухгалтерами. Отже, ведення управлінського обліку витрат, залежно від особливостей діяльності, може бути побудовано як за інтегрованим, так і за автономним варіантом, в будь-якому випадку правильна організація і постановка даного напрямку обліку витрат, дозволить надати управлінському персоналу сукупність інформації з оптимізації виробничої діяльності підприємств. Проте варто зазначити, що в природу функціонування сучасного підприємства закладена постійна зміна і зростання. Якщо система управлінського обліку не буде змінюватися разом з підприємством, вона просто втратить свою ефективність, перетворившись в ще одне джерело невиправданих витрат.

Реагувати на зміни ринкових цін та оперативно управляти саме витратами можна за допомогою ведення управлінського обліку витрат за елементами та статтями в розрізі об'єктів їх узагальнення та оперативно обчислювати собівартість продукції в даному проміжку часу з метою зіставлення її з ринковою ціною і визначення фінансового результату. Такий оперативний підрахунок витрат потрібен підприємству для визначення найбільш оптимальних термінів продажу продукції й отримання максимального прибутку.

Рішення поставлених перед управлінським обліком витрат потенційних завдань, можливе за умови забезпечення підприємства гнучкою системою управлінського обліку, яка повинна бути представлена трьома блоками: системою бюджетування, системою бухгалтерського обліку, системою аналізу. В системі бюджетування повинна акумулюватися планова інформація про витрати. В системі бухгалтерського обліку традиційно формується фактична інформація про витрати. В системі аналізу повинно проводитися зіставлення фактичних і планових показників та виявлення відхилень. Така організація інформаційного забезпечення на підприємстві дозволить забезпечувати контроль й управління витратами і розробляти ефективні механізми стимулювання персоналу до мінімізації витрат і підвищення ефективності роботи підприємства.

За результатами дослідження структури управлінського обліку, його основних функцій, порядку застосування і функціонування ми дійшли висновку, що управлінський облік є однією зі складових системи управління. Саме тому під управлінським обліком ми розуміємо комплекс етапів, дій і процедур, направлених на безпосереднє здійснення процесу управління витратами для досягнення визначеної мети. Дійсно витрати в управлінні відіграють надзвичайно важливу роль в процесі виробництва, побудові ефективного внутрішньогосподарського управління, створенні ефективного механізму планування, обліку, контролю та аналізу з використанням інструментів мотивації працівників на всіх рівнях сформованої організаційної структури підприємства. Вирішальне значення в управлінні витратами також полягає і в розробці стратегії поведінки суб'єктів господарювання в ринкових умовах, тобто обґрунтуванні управлінських рішень під впливом зовнішнього економічного середовища.

У економічно розвинених країнах, таких як США, Велика Британія, Австралія, Нова Зеландія і Канада керівництво компаній, широко застосовують управлінський облік для вирішення різноманітних інформаційно-аналітичних завдань. Згідно з визначенням СІМА (Інституту професійних бухгалтерів у сфері управлінського обліку, Велика Британія), управлінський облік – це невід'ємна частина менеджменту, що використовується для ідентифікації, узагальнення, подання, інтерпретації та використання інформації, яка є релевантною для:

- формулювання стратегії бізнесу;
- планування і контролінгу (регулювання);
- ефективного використання ресурсів;
- збільшення результативності та нарощування вартості бізнесу;
- збереження матеріальних і нематеріальних активів;
- корпоративного управління і внутрішнього контролю.

Управлінському обліку у розвинених країнах світу відведено важливу і всеохоплюючу роль. Його популярність зростає й у державах «третього світу» і країнах, які до початку 1990-х років перебували у складі радянської імперії. В Україні, на жаль, управлінський облік досі викликає гарячі дискусії та суперечки, а на практиці впроваджується дуже повільно.

Отже, враховуючи те, що управління витратами є важливою функцією економічного механізму кожного підприємства, то облік витрат та управління ними займає чільне місце в системі бухгалтерського обліку підприємства. Управлінський облік – надзвичайно важлива складова частина подальших досліджень всієї облікової системи будь-якого підприємства. Сутність управлінського обліку полягає в наданні управлінському персоналу оперативної інформації для здійснення ефективного управління. Управлінський облік виконує аналіз діяльності з урахуванням як поточних, так і довгострокових цілей, інформативно забезпечує розробку управлінських рішень. Система управлінського обліку виходить за межі бухгалтерського обліку й охоплює елементи планування, контролю, аналізу та оцінки.